

Antonín Bartoš / Radimír Kunc

CLAY-EVA

VOLÁ LONDÝN...

p3k

Antonín Bartoš / Radimír Kunc

CLAY-EVA

VOLÁ LONDÝN...

NAKLADATELSTVÍ P3K
PRAHA 2021

Kniha vychází díky finanční podpoře
Milady Bartošové,
Ondřeje Křížana-Hasilíka,
Marcely a Filipa Králových,
města Bystřice pod Hostýnem,
města Lanžhota,
obce Malá Skála,
Městyse Buchlovice a Spolku podporovatelů historie Buchlovic,
Klubu vojenských výsadekovaných veteránů plk. Vladimíra Maděry Zlín,
společnosti Phonexia
a firmy DOMYJINAK architekti.

© Antonín Bartoš, 1946
© Radimír Kunc, 1946
© Nakladatelství P3K, 2021

Šesté vydání. První tři vydání byla realizována
v letech 1946–1948, 4. vydání v roce 1977 v USA,
5. vydání připravil v roce 1992 Melantrich.

ISBN 978-80-7667-017-4 (pdf)

NA VĚČNOU PAMĚŤ TĚM,
KTEŘÍ BOJOVALI NA TŘETÍ FRONT�
ZA IDEÁLY SVOBODY A PADLI,
A TĚM, KTEŘÍ BOJOVALI, PŘEŽILI,
A NEDOČKALI SE SVOBODY

ANTONÍN BARTOŠ

OBSAH

Předmluva	11
Prolog	15

CLAY-EVA VOLÁ LONDÝN...

Cesta do Anglie	21
Brněnská pošta 1939	21
Do Budapešti	26
Za mřížemi	30
Cesta zpátky	34
Kupředu, kupředu...	42
Přes Bělehrad do Francie	47
Na Marně a Loiře	56
Ústup ke Středozevnímu moři	67
Adieu, Francie	74
Tajná výcviková střediska	81
Vzniká sestava Clay-Eva	86
Přes Alpy domů	96
V protektorátu	113
Doma	113
Každý začátek je těžký	121
Clay-Eva volá Londýn...	124
Důvěrníci	133
První zatčení	141
Zprávy, zprávy...	145

Přípravy k povstání	153
Gestapo rozhazuje své sítě	160
Dodávky zbraní	165
Kdo je kdo?	169
Gestapo na stopě	176
Gestapo jedná	182
Znovu do toho	192
Boj o život...	199
Fronta se blíží	210
Rozkaz: do Zlína	215
Úkol byl splněn!	226
Clay-Eva očima svých členů	229

ČLENOVÉ SKUPINY A SPOLUPRACOVNÍCI CLAY-EVA

Význam Clay-Eva a ocenění po válce (<i>Z. Jelínek</i>)	233
Osudy členů Clay-Eva (včetně poválečných let) (<i>Z. Jelínek, J. Pospíšil, M. Štokman</i>)	235
Antonín Bartoš	235
Jiří Štokman	238
Čestmír Šikola	244
Místní skupiny domácího odboje spolupracující s Clay-Eva (<i>R. Kunc</i>)	255
Bystřice pod Hostýnem	257
Přerov	262
Hranice na Moravě	270
Kroměříž	279
Holešov	284
Hodonín	287
Uherský Brod	290
Vsetín	293
Valašské Meziříčí	309

Zlín	311
HK 17	315
„Dva za všechny“ (spolupracovníci Clay-Eva)	335
<i>(J. Daněk, Z. Veselá)</i>	
Medailonek Františka Hájka	335
Vzpomínky Zdenky Veselé na otce (Josefa Sousedíka)	337
Mezi Clay-Eva a gestapem	341
<i>(Z. Jelínek, J. Fiala, J. Pospíšil)</i>	

PŘÍLOHY

Českoslovenští parašutisté, výsadkové vojsko a desanty blízké Clay-Eva	347
<i>(Z. Jelínek)</i>	
Výsadkové vojsko	347
Desant Carbon	353
Další desanty	354
Přípravy a realizace příjmu materiálu ze zahraničí skupinou Clay	359
<i>(P. Kopečný)</i>	
Hlášení parašutistů po skončení mise	371
<i>(A. Bartoš, Č. Šikola, J. Štokman)</i>	
Radiový provoz a šifrové spojení skupiny Clay-Eva	381
<i>(V. Hanák)</i>	
Útěk do zahraničí – osudy Bartošových	403
<i>(A. Bartoš ml.)</i>	
Tradice nočních vzpomínkových pochodů ve stopách Clay-Evy	419
<i>(O. Machálek)</i>	

PODĚKOVÁNÍ

Jmenný rejstřík	431
---------------------------	-----

PŘEDMLUVA

Dne 8. května 2020 uplynulo 75 let od konce druhé světové války v Evropě, války, která tragicky zasáhla do života lidí na celém světě. Zároveň uplynulo i 75 let od ukončení úspěšné mise paraskupiny Clay-Eva v protektorátu Čechy a Morava. Nechceme spekulovat, co k jejímu úspěchu přispělo více, zda to byla náhoda, štěstí či ještě něco jiného. Osobně jsme přesvědčeni, že „štěstí přeje připraveným“. A musíme konstatovat, že co se týče výcviku v Anglii, parašutisté byli připraveni opravdu dobře. A hlavně, po seskoku do protektorátu se jim podařilo v krátké době navázat kontakt s obětavými spolupracovníky a díky nim vybudovat rozsáhlou zpravodajskou organizaci, kde měl každý své místo a povinnosti, jež se všichni snažili beze zbytku plnit. Samozřejmě k tomu významně přispěly i osobní vlastnosti oněch tří mužů, kteří se v noci z 12. na 13. dubna 1944 snesli na padácích do katastru obce Hostišová v údolí Fryštáku. Přes veškerou opatrnost i do jejich zpravodajské sítě po několika měsících zasáhli konfidenti gestapa. To vedlo k tragickým koncům mnohých spolupracovníků. I díky osobní statečnosti zatčených, dodržujících pravidla stanovená pro případ zatčení, se Clay-Evu Němcům nepodařilo zničit, a tak mohla postupně obnovit činnost a úspěšně pracovat až do konce války.

Bohužel, po převratu v únoru 1948 si přisvojili moc komunisté a ti nastolili totalitní režim. Tomu vadily nejen úspěchy parašutistické skupiny Clay-Eva, ale i ostatních paraskupin vysazených z Anglie tehdejší československou vládou, skoro stejně jako za války Němcům. Činnost Clay i ostatních skupin byla cíleně dehonestována, parašutisté, jejich rodinní příslušníci, spolupracovníci i jejich rodiny byli, bez ohledu na politickou příslušnost, šikanováni. Řada z nich skončila na základě

vykonstruovaných obvinění ve vězení, někteří byli dokonce popraveni. Zachránili se jenom ti, jimž se včas podařilo utéct na Západ. I to byl svým způsobem krutý trest, nemoci se dlouhých 40 let vrátit do své vlasti, kterou měli tak rádi a pro niž mnohé vykonali a obětovali.

Přesto byla historie skupiny Clay-Eva jistou výjimkou, neboť se díky vydání knihy věnované jejímu příběhu hůře „vymazávala z paměti“. Dílo, zpracované publicistickou formou na základě vyprávění velitele desantu Antonína Bartoše i dochovaných primárních dokumentů, vyšlo pod názvem *Clay-Eva volá Londýn...* krátce po skončení druhé světové války (1946). O oblibě publikace svědčí především fakt, že do komunistického převratu v únoru 1948 vyšla ve třech vydáních a tajně se distribuovala ještě po 25. únoru 1948. I později, ač vyřazena ze všech knihoven, se stala velmi vyhledávanou, půjčovanou, opisovanou a především čtenou, hlavně mladými lidmi, kteří chtěli znát pravdu o nedávné minulosti svého národa. I když ji sami neprožili, cítili, že to, co se o ní tehdy psalo či říkalo ve škole, nebyla pravda. Zájem o knížku byl i mezi našimi exulanty, a proto se velitel desantu Clay na naléhání svých přátel rozhodl, že ji vydá v zahraničí jako reprint posledního domácího vydání (1977). Teprve po pádu komunistického režimu mohla publikace znovu vyjít (Melantrich, 1992). I toto vydání je již dávno rozebrané, proto jsme se rozhodli pro nové, a tentokrát již ne pro pouhý reprint.

Opravili jsme některé nepřesnosti, díky novým archivním poznatkům se změnil také pohled na roli některých spolupracovníků Clay-Eva. Nově uvádíme kapitoly o poválečných osudech rodin parašutistů. Kniha je doplněna o hlášení parašutistů po skončení mise. Nově jsou zařazeny dochované paměti spolupracovníka Clay Františka Hájka a osobní

vzpomínky tehdy nejmladší, šestnáctileté spolupracovnice skupiny Zdenky Veselé, rozené Sousedíkové, ze Vsetína (dcery „továrníka“ Sousedíka, zvaného český Edison, který byl Němci popraven). Knihu jsme dále doplnili o odborné texty historika Petra Kopečného, Jaroslava Pospíšila, Jiřího Daňka a Vítězslava Hanáka, věnované činnosti Clay.

Stále existuje mnoho lidí, a věříme, že jich je naprostá většina, pro něž slova jako vlast, svoboda, demokracie, ale i obyčejná lidská slušnost, nejsou prázdným pojmem. Díky tomu jsme mohli do knihy zařadit text jednoho z organizátorů nočních pochodů po stopách výsadku Clay, Ondřeje Machálka.

Skláníme se před všemi, kteří tehdy, bez ohledu na hrozící nebezpečí, pracovali a obětovali se ve prospěch svobodného a demokratického Československa.

Synové parašutistů Clay-Eva a jejich rodiny

Antonín Bardiš

Čestmír Glá

Michal Štokman

PROLOG

Československo bylo první neněmecky mluvící zemí okupovanou nacisty (v roce 1939) a poslední, která byla v roce 1945 osvobozena. Nicméně zásadním momentem byla již mnichovská dohoda a odstoupení pohraničí na podzim 1938. Československá vláda a prezident Edvard Beneš se v době jejího přijetí ocitli pod obrovským tlakem agresivní nacistické politiky, spojenců trvajících na mírovém urovnání situace i za cenu velkého ustupování Německu, a veřejnosti odmítající jakékoliv ústupky. Nakonec hrozba války na více frontách (s územními požadavky přišly také Polsko a Maďarsko) přiměla exekutivu kapitulovat a s mnichovskou dohodou souhlasit. Konec okleštěné republiky přišel po pár měsících, když byla v březnu 1939 obsazena německou armádou.

Odpor vůči okupaci a vzniku protektorátu Čechy a Morava spolu s vidinou blížícího se velkého konfliktu vedly řadu Čechoslováků, především bývalých vojáků, k myšlence odejít do zahraničí a bojovat proti okupantům v armádách jiných států. Po okupaci a rozdělení země uprchlo mnoho mladých mužů přes Polsko, Maďarsko a Jugoslávii do armádních jednotek organizovaných ve Francii. Mnozí utečenci však byli Maďary zajati a vráceni nacistům.

Současně se v protektorátu z demobilizovaných vojáků a členů Sokola vytvářelo podzemní hnutí domácího odboje. Komunikaci mezi ním a londýnskou exilovou vládou měly usnadnit výsadkové zpravodajské skupiny vybavené radiotelegrafickými stanicemi, vysílané Brity na naše území. Jejich hlavním úkolem bylo shromažďování a přenos zpravodajských informací a organizace sabotáží na území protektorátu. V roce 1942 provedli parašutisté z Londýna pod krycím jménem „Anthropoid“ za podpory domácího odboje, aktivně se podílejícího na přípravě

Příslušníci 2. praporu Čs. brigády ve Walton Hallu cestou na cvičné střelby v roce 1941. Mezi nimi také budoucí členové paraskupiny Clay Antonín Bartoš (2. zleva) a Čestmír Šikola (4. zleva). Foto archiv Historické oddělení Moravského zemského muzea.

i realizaci akce, atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Německá odvěta byla brutální. Pojila se se zničením obcí Lidice a Ležáky i s popravami několika tisíc spolupracovníků odboje, ale i obyvatel schvalujících atentát či zcela náhodných obětí. Během tohoto období byly domácí odbojové organizace téměř zdecimovány.

Parašutistické skupiny vyslané na území protektorátu po heydrichiádě byly v podstatě misemi bez návratu.* Po brutálních německých

* Českoslovenští parašutisté vyslaní londýnskou vládou v exilu byli součástí britského Special Operations Executive (SOE). Ze stovky českých a slovenských parašutistů rozdělených do 36 samostatných skupin, lišících se velikostí (1–6), válku přežila necelá polovina. Skupinové mise se lišily, od provádění likvidace prominentních nacistů (Anthropoid) až po čistou sbírku zpravodajských informací (Clay).

zásazích se domácí obyvatelstvo obávalo československým parašutistům vyslaným z Anglie pomáhat, skrývat je nebo s nimi úžeji spolupracovat. (Trestem za úkryt parašutistů byla smrt nejen pro toho, kdo jim nabídl jakoukoliv pomoc, ale pro celou rodinu.)

Situaci v protektorátu nejlépe shrnuje reakce šéfa československé vojenské zpravodajské služby, generála Františka Moravce, na otázku, kolik parašutistů po heydrichiádě v protektorátu operuje. Jeho odpověď zněla, „že jeden anebo dva tam někde pobíhají“.

Text, který vám předkládáme, je příběhem jedné z paraskupin, nazvané britskou zpravodajskou službou „Clay“, pracující s vysílačkou „Eva“ (podle Československé vojenské zpravodajské služby). Tvořili ji velitel Antonín Bartoš, šifrant Jiří (Jura) Štokman a radiotelegrafista Čestmír Šikola. Jejich posláním bylo oživit a zaktivizovat hnutí odporu na Moravě a obnovit zpravodajské spojení s Londýnem. Středoevropská poloha Moravy poskytla „Clay-Eva“ bohaté příležitosti k získávání informací o německé armádě a její činnosti.

Toto je skutečný, nedramatizovaný příběh úspěšné mise, věnované shromažďování zpravodajských informací v nepříznivém prostředí. Je to příběh strachu, zrady, odvahy, zármutku, zklamání, rozladěnosti i eventuálního nadšení z úspěchu a osvobození. Parašutistická skupina „Clay-Eva“ byla aktivní od dubna 1944 do konce války. Z Londýna obdržela přes 300 dotazů a poslala zpět přes 800 zpravodajských depeší. Parašutisté Clay byli součástí organizace, jež okruhem své působnosti překlenula celou moravskou zemi, od Polska na severu po rakouskou hranici na jihu.

Antonín Bartoš st.

CLAY-EVA VOLÁ LONDÝN...

ANTONÍN BARTOŠ / RADIMÍR KUNC

